

УДК 343.71

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1206125>**М.О. ЧЕРНИШ,**здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ,
м. Харків, Україна**С.А. САЛТОВЕЦЬ,**здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ,
м. Харків, Україна

ЗОВНІШНЯ ВЗАЄМОДІЯ ПІДРОЗДІЛІВ КРИМІНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ ПІД ЧАС ОПЕРАТИВНО- РОЗШУКОВОЇ ПРОТИДІЇ НЕЗАКОННИМ ЗАВОЛОДІННЯМ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ

M.O. CHERNYSH,Applicant of a Ph.D., Kharkiv National University of Internal Affairs,
Kharkiv, Ukraine**S.A. SALTOVETS',**Applicant of a Ph.D., Kharkiv National University of Internal Affairs,
Kharkiv, Ukraine S.A.

EXTERNAL INTERACTION OF CRIMINAL POLICE UNITS IN THE COURSE OF OPERATIVE-INVESTIGATIVE COUNTERACTION TO ILLEGAL POSSESSION OF VEHICLES

Загальновідомо, що майнові злочини, тобто злочини, що посягають на власність, є найбільш поширеним видом злочинів, особливо у великих містах, і їх число щороку зростало на протязі останніх двох десятиків років. Така ситуація, перш за все, пов'язана із складним економічним становищем в країні, що дозволяє констатувати відсутність підстав зменшення кількості злочинів, що посягають на предмети власності, найближчим часом. В той же час, окрему увагу слід приділити злочинності, що спеціалізується на незаконному заволодінні таким видом майна, як транспортні засоби, оскільки різке збільшення числа транспортних засобів державного і особистого користування, великої кількості автотранспорту, що завезений на територію України в обхід розмитнення та постановки на державний облік, відсутність належного числа обладнаних автостоянок і гаражів сприяє зростанню їх викрадень. Так, статистика свідчить, що в 2015 році було вчинено 11323 злочинів вказаного виду, в 2016 р. – 12188, а за 11 місяців 2017 р. – 8391, при чому лише приблизно по 20 % з них встановлено винну особу та притягнуто до кримінальної відповідальності [1]. Сучасна кримінальна обстановка характеризується збільшен-

ням кількості вчинення незаконних заволодінь автотранспортом «професійними» крадіями та використання останніми новітніх технологічних розробок. Тобто, сьогодні перед працівниками Національної поліції стоїть завдання якісної протидії незаконним заволодінням транспортними засобами, одним із шляхів якої є своєчасна та якісна зовнішня взаємодія.

Вивченню різних аспектів розшуку осіб, у тому числі й безвісно зниклих, були присвячені дослідження вчених у різних галузях права (криміналістика, кримінального процесу, оперативно-розшукової діяльності тощо), таких як: В.А. Аксенов, Р.М. Балик, М.М. Баранов, О.В. Болгар, М.О.Брильов, А.І. Булатов, В.Б.Вишня, О.В. Вишня, О.О. Ганжа, В.З. Дитюк, О.А. Клочко, П.Я. Корнеєнков, Л.К. Литвиненко, В.В. Лютий, П.І. Люблинский, Т.М. Малиновська, Д.А. Морквін, Д.М. Московский, С.С. Овчинский, Н.С. Полевого, Г.А. Самойлова, Р.В. Спасибін, О.О. Сухачов, Л.Л. Тихоненко, М.С. Удод, О.Л. Христов, Н.В. Чіпко, Л.Н. Чугунов, А.А. Шалатов, В.В. Шендрік, М.Є. Шумило та ін. Однак, враховуючи докорінні зміни законодавства та постійне оновлення способів незаконних заволодінь транспортними засобами, призвели до

того, що питання зовнішньої взаємодії підрозділів кримінальної поліції під час оперативно-розшукової протидії незаконним заволодінням транспортними засобами на сьогодні не достатньо розроблено. Тому метою статті є визначення перспективних шляхів покращення зовнішньої взаємодії підрозділів кримінальної поліції під час оперативно-розшукової протидії незаконним заволодінням транспортними засобами.

Одне з центральних місць у різноманітній та багатоплановій діяльності держави займає виконання завдань із захисту прав і свобод людини, охорони прав та законних інтересів державних і недержавних організацій, боротьби зі злочинами та іншими правопорушеннями. Розвиток демократичних засад суспільства, налагодження і підтримка зв'язків правоохоронних органів з органами влади, громадськими організаціями, засобами масової інформації (далі – ЗМІ), населенням, що ґрунтуються на принципах довіри, взаєморозуміння і добропорядності, врахування громадської думки – пріоритетні завдання Міністерства внутрішніх справ України в цілому та Національної поліції зокрема [2].

Водночас, доречно навести думку Я.В. Стрелюка про те, що актуальність налагодження зовнішньої взаємодії пов'язана з необхідністю залучення можливостей різних суб'єктів до охорони громадського порядку і майна, профілактики правопорушень, а також, надає можливість визначити шляхи та засоби протидії злочинності, розробити стратегію щодо покращання діяльності Національної поліції у цілому [3, с.97].

Тобто, з наведеного вбачається, що проведення якісної та швидкої зовнішньої взаємодії надасть можливість більш якісно протидіяти злочинності взагалі та зокрема незаконним заволодінням транспортними засобами. В той самий час, практична діяльність підрозділів кримінальної поліції щодо протидії незаконним заволодінням транспортними засобами свідчить, що здійснювати ефективну протидію вказаному виду злочинності не можливо без використання у комплексі всіх можливостей оперативно-розшукової діяльності. Вказане також можна обґрунтувати й тим, що останнім часом роботи все частіше збільшується практика залучення суб'єктів зовнішньої взаємодії до проведення не тільки гласних заходів оперативно-розшукової діяльності чи процесуальних дій, а й до використання населення, підприємств та організацій різних форм власності під час негласної роботи.

В результаті аналізу емпіричних даних реєструємо, що підрозділи кримінальної поліції під

час зовнішньої взаємодії в процесі оперативно-розшукової протидії незаконним заволодінням транспортними засобами найчастіше взаємодіють з такими суб'єктами, як:

- прокуратура та суд;
- підрозділи Інтерполу;
- органи Державної прикордонної служби;
- нотаріуси;
- суб'єкти підприємницької діяльності різних форм власності, що здійснюють продаж або трейд-ін автотранспорту;
- суб'єкти підприємницької діяльності, що надають різного роду сервісні послуги з обслуговування автотранспорту;
- страхові установи та організації;
- населення;
- громадські об'єднання, в тому числі в соціальних мережах;
- засоби масової інформації.

Враховуючи вказане, доцільним є розгляд особливостей здійснення зовнішньої взаємодії підрозділів кримінальної поліції під час протидії незаконним заволодінням транспортними засобами окремо із кожним з перелічених вище суб'єктів.

Що стосується прокуратури та суду, то взаємодія з даними суб'єктами здійснюється в більшості випадків у вигляді прокурорського нагляду за додержанням законності та у виді судового контролю на підставі чинного законодавства, зокрема Кримінального процесуального кодексу України та Закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» [4, 5]. Так, вказана діяльність здебільшого стосується двох аспектів: проведення оперативно-розшукових заходів та негласних слідчих (розшукових) дій.

Разом із цим, відносно здійснення зовнішньої взаємодії з органами Державної прикордонної служби, то вони залучаються з метою недопущення переправлення через державний кордон викраденого автотранспорту. Однак, сьогодні проблемним є відсутність єдиної бази викрадених автомобілів, відомості у якій би оновлювалися в режимі он-лайн та були би доступними працівникам Державної прикордонної служби. В свою чергу підрозділи Національної поліції не мають доступу до відомостей стосовно легальності потрапляння на територію нашої держави автомобілів з країн Європи, так званих «євроблях», що унеможливорює розшук вказаних автомобілів, оскільки невідомо, кому насправді вони належать та хто їх ввозив на територію України.

Майже аналогічна ситуація склалася у частині інформування нотаріусів щодо неможливості продажу чи купівлі певного автотранспорту,

або надання доручення на розпорядження ним, оскільки нотаріус бачить в реєстрі рухомого майна заборону на відчуження майна лише в тому випадку, коли є відповідне рішення суду, а при незаконному заволодінні транспортними засобами – вказане не відбувається.

В той же час слід відмітити, що незадовільний стан взаємодії сьогодні спостерігається також із суб'єктами підприємницької діяльності різних форм власності, що здійснюють продаж або трейд-ін автотранспорту. Як свідчить міжнародний досвід, вказана взаємодія є перспективною, оскільки до цієї групи входить такі категорії, як:

- автоділери нового автотранспорту;
- ділери, що здійснюють торгівлю автотранспорту, що був у використанні;
- торговельні майданчики, де продається автотранспорт по системі трейд-ін.

Сутність вказаного виду взаємодії полягає в тому, що суб'єкти підприємницької діяльності різних форм власності, що здійснюють продаж або трейд-ін автотранспорту, здатні надати відомості щодо можливого автотранспорту, який викрадений, осіб, які підшуковують автотранспорт для викрадення, а також деталей, які підшукуються для заміни. Яскравим прикладом можна навести випадки, коли предметом незаконного заволодіння є автомобілі преміум сегменту, оскільки все частіше зустрічаються приклади, коли злочинці спочатку купляють документи на автомобіль за низькою ціною (наприклад: автомобілі що не підлягають відновленню після ДТП чи іншої пригоди), а потім підшукується максимально схожий за кольором, роком випуску, комплектуючими та іншими ознаками автомобіль аналогічної марки та моделі, після чого переварюється VIN-код, маркувальні таблички тощо. В цих випадках злочинці під час підшукування автомобіля донора звертаються до автоділерів з проханням надати інформацію щодо проданих автомобілів з конкретними комплектаціями. Зрозуміло, що таке співробітництво між дилером та злочинцями є незаконним, однак на практиці такі випадки вже непоодинокі. З цього можна дійти висновку, що вказаний напрямок взаємодії підрозділів кримінальної поліції є перспективним для подальшого розроблення та впровадження в постійну практичну діяльність.

Наступним суб'єктом зовнішньої взаємодії в процесі протидії незаконним заволодінням транспортними засобами є суб'єкти підприємницької діяльності, що надають різного роду сервісні послуги з обслуговування автотранспорту. На

нашу думку, для визначення особливостей такої діяльності слід спочатку визначити коло суб'єктів вказаної групи, зокрема:

- станції технічного обслуговування автотранспорту;
- риштовочно-маллярні станції обслуговування;
- станції авторозбирання;
- мийки та інші центри з надання косметичних послуг автотранспорту;
- станції обслуговування, що здійснюють встановлення та ремонт охоронних систем.

Особливістю вказаного виду взаємодії є те, що зазначені суб'єкти можуть надати відомості щодо осіб, які ремонтують власні автотранспортні засоби після серйозних пошкоджень та використовують різні кузовні та механічні агрегати з аналогічних автомобілів, що були раніше у вжитку (перші три категорії); а працівники мийки, інших центрів з надання косметичних послуг автотранспорту, станції обслуговування, що здійснюють встановлення та ремонт охоронних систем, можуть бути причетними до підготовки незаконних заволодінь транспортними засобами. Тому вказаний вид взаємодії здебільшого повинен відбуватись шляхом перевірок працівниками поліції на наявність автотранспорту, що піддається тотальному відновленню, перефарбуванню або іншим підозрілим діям.

Щодо взаємодії зі страховими установами та організаціями, то працівники кримінальної поліції найчастіше взаємодіють з ними з метою виключення імітування потерпілою особою незаконного заволодіння автотранспортом чи пошуку «євроблях». Вказані суб'єкти єдині можуть надати важливу інформацію про реального та фактичного власника автомобіля на євро номерах, «євробляхах», у зв'язку з тим, що оформлюються страхові поліси.

Відносно такого суб'єкта зовнішньої взаємодії як населення, то вказана діяльність вивчалась фахівцями різних сфер юридичної науки. Принагідно відзначимо, що види форм взаємодії між підрозділами місцевої поліції та населенням досліджував А.В. Сергєєв, який визначає їх через комплекс певних заходів, що містять своєчасний обмін інформацією між суб'єктами, одночасність проведення намічених заходів, персональну відповідальність та взаємний контроль [6, с.168].

В той самий час В.А. Завгородній визначив, що найбільш поширеними критеріями класифікації форм взаємодії органів внутрішніх справ і населення є:

– спільна розробка та здійснення заходів щодо боротьби з правопорушеннями і охорони громадського порядку;

– узгодження самостійних дій, спрямованих на боротьбу з правопорушеннями і охорону громадського порядку;

– обмін інформацією, що викликає взаємний інтерес (інформаційна взаємодія);

– проведення громадськими формуваннями заходів з ініціативи міліції;

– допомога з боку працівників міліції громадським формуванням у проведенні заходів щодо боротьби з правопорушеннями і охорони громадського порядку;

– організація правового і спеціального навчання громадян, які бажають виконувати правоохоронні завдання [7, 8].

Що ж стосується взаємодії між населенням та підрозділами кримінальної поліції в процесі оперативно-розшукової протидії незаконним заволодінням транспортними засобами, то особливостями такої діяльності є те, що необхідне постійне та своєчасне інформування населення щодо заходів забезпечення безпеки свого автотранспорту, найпопулярніших способів викрадення автотранспорту та основних ознак того, що відбувається незаконне заволодіння автотранспортом. Так, наведемо приклад, відповідно до якого в Конотопі саме власник викликав поліцію та попередив викрадення його автотранспорту [9].

Відносно наступного суб'єкта взаємодії – громадські об'єднання, в тому числі, в соціальних мережах – то з метою вдосконалення шляхів взаємодії правоохоронних органів та населення було прийнято Закон України «Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону», відповідно до якого основними завданнями громадських формувань з охорони громадського порядку є:

а) надання допомоги органам внутрішніх справ у забезпеченні громадського порядку і громадської безпеки, запобіганні адміністративним проступкам і злочинам, зокрема шахрайствам;

б) інформування органів та підрозділів внутрішніх справ про вчинені або ті, що готуються,

злочини, в тому числі й шахрайства, місця концентрації злочинних угруповань;

в) сприяння органам внутрішніх справ у виявленні і розкритті злочинів, зокрема шахрайства, розшуку осіб, які їх вчинили, захисті інтересів держави, підприємств, установ, організацій, громадян від злочинних посягань; участь у забезпеченні безпеки дорожнього руху та боротьбі з дитячою бездоглядністю і правопорушеннями неповнолітніх [10].

Так, під час протидії досліджуваному виду злочинів саме громадські об'єднання, в тому числі в соціальних мережах, здатні надавати допомогу щодо пошуку викраденого автотранспорту шляхом використання їхніх груп в соціальних мережах та меседжерів, та як наслідок швидкого інформування великої кількості населення щодо факту злочину, прикмет предмета посягання, обставин вчинення злочину та інших суттєвих обставин.

На останок відмітимо такого суб'єкта, як засоби масової інформації, які на сьогодні за версією Інституту соціальних досліджень Сполучених штатів Америки є четвертою гілкою влади, оскільки здатні в доволі короткий проміжок часу інформувати більшу кількість населення про той чи інший випадок, а також змінити чи створити суспільну думку. Тобто, в процесі протидії незаконним заволодінням автотранспорту засоби масової інформації можуть використовуватися працівниками кримінальної поліції з метою як профілактики таких злочинів, так і пошуку викраденого майна.

Отже, підводячи підсумок, слід відмітити, що, по-перше, зовнішня взаємодія підрозділів кримінальної поліції під час оперативно-розшукової протидії незаконним заволодінням транспортними засобами відбувається з багатьма суб'єктами. По-друге, в кожному конкретному випадку кількісний та суб'єктивний склад взаємодії може варіюватись. По-третє, в залежності від суб'єкта зовнішньої взаємодії видозмінюються такі аспекти взаємодії як інформаційні, організаційні, психологічні та тактичні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Статистична інформація Генеральної прокуратури України. URL: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html>.
2. Мазур Л. А. Протидія підрозділами карного розшуку обігу майна, одержаного злочинним шляхом : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Львів, 2013. 20 с.
3. Стрелюк Я. В. Оперативно-розшукова протидія шахрайствам підрозділами карного розшуку ОВС України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.09. Х., 2015. 251 с.
4. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13.04.2012. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B0-17/page4>.
5. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18.02.1992 № 2135–XI. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12>.

6. Сергеев А. В. Організаційно-правові засади діяльності підрозділів місцевої міліції щодо охорони громадського порядку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Х., 2004. 264 с.
7. Колпаков В. К. Взаимодействие участковых инспекторов милиции с формированиями общественности : учеб. пособ. К., 1990. 103 с.
8. Адміністративна (поліцейська) діяльність органів внутрішніх справ (Загальна частина) : підручник / авт. кол.: Ю. І. Римаренко, Є. М. Моїсєєв, В. І. Олефір та ін. К., 2008. 197 с.
9. В Конотопі затримали банду викрадачів елітних автомобілів. URL: <https://www.unian.ua/society/1595492-v-konotopi-zatrimali-bandu-vikradachiv-elitnih-avtomobiliv-video.html>.
10. Про участь громадян в охороні громадського порядку і державного кордону : Закон України від 22.06.2000 № 1835-III. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1835-14>.

REFERENCES

1. *Statystychna informatsiya Heneral'noyi prokuratury Ukrayiny* [Statistical information of the General Prosecutor's Office of Ukraine]. Retrieved from: <http://www.gp.gov.ua/ua/stat.html> (in Ukr.).
2. Mazur, L. A. (2013). *Protydiya pidrozdilamy karnoho rozshuku obihu mayna, oderzhanoho zlochynnym shlyakhom* [Opposition by criminal prosecution units of the circulation of property obtained by criminal means]. Kandydats'ka dysertatsiya thesis (12.00.09). L'viv (in Ukr.).
3. Strelyuk, YA. V. (2015). *Operatyvno-rozshukova protydiya shakhraystvam pidrozdilamy karnoho rozshuku OVS Ukrayiny* [Operational and investigative counteraction to fraud by subdivisions of criminal prosecution of the ATS of Ukraine]. Kandydats'ka dysertatsiya (12.00.09). Kharkiv (in Ukr.).
4. *Kryminal'nyy protsesual'nyy kodeks Ukrayiny* [The Criminal Procedural Code of Ukraine]. Law of Ukraine. Zakon Ukrayiny (13.04.2012). Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/4651%D0%B0-17/page4> (in Ukr.).
5. *Pro operatyvno-rozshukovu diyal'nist'* [On operational-search activity]. Law of Ukraine. Zakon Ukrayiny (18.02.1992 No 2135-11). URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (in Ukr.).
6. Serhyeyev, A. V. (2004). *Orhanizatsiyno-pravovi zasady diyal'nosti pidrozdiliv mistsevoyi militsiyi shchodo okhorony hromads'koho poryadku* [The organizational and legal principles of the activities of local police units regarding the protection of public order]. Kandydats'ka dysertatsiya (12.00.07). Kharkiv (in Ukr.).
7. Kolpakov, V. K. (1990). *Vzaimodeystviye uchastkovykh inspektorov militsii s formirovaniyami obshchestvennosti: ucheb. posobiye* [Interaction of district militia inspectors with public formations: Textbook]. Kyiv (in Ukr.).
8. Rymarenko, YU. I., Moiseyev, YE. M., & Olefir, V. I. etc. (2008). *Administrativna (politseys'ka) diyal'nist' orhaniv vnutrishnikh sprav (Zaha'na chastyna): pidruchnyk* [Administrative (police) activity of the internal affairs bodies (General part): a textbook]. Kyiv (in Ukr.).
9. *V Konotopi zatrymaly bandu vykradachiv elitnykh avtomobiliv* [In Konotop, the gang of hijackers of elite cars was detained]. Retrieved from: <https://www.unian.ua/society/1595492-v-konotopi-zatrimali-bandu-vikradachiv-elitnih-avtomobiliv-video.html> (in Ukr.).
10. *Pro uchast' hromadyan v okhoroni hromads'koho poryadku i derzhavnoho kordonu* [On Citizen Participation in the Protection of Public Order and the State Border]. Zakon Ukrayiny (22.06.2000 No 1835-3). Retrieved from: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1835-14> (in Ukr.).

Надійшла 20.11.2017

Черниш М. О., Салтовец С. А. Зовнішня взаємодія підрозділів кримінальної поліції під час оперативно-розшукової протидії незаконним заволодінням транспортними засобами. Форум права: електрон. наук. фахове вид. 2017. № 5. С. 421–426. URL: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/FP_index.htm_2017_5_66.pdf

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.1206125>

Відмічено, що, зовнішня взаємодія підрозділів кримінальної поліції під час оперативно-розшукової протидії незаконним заволодінням транспортними засобами відбувається з багатьма суб'єктами; в кожному конкретному випадку кількісний та суб'єктивний склад взаємодії може варіюватись; в залежності від суб'єкта зовнішньої взаємодії видозмінюються такі аспекти взаємодії як інформаційні, організаційні, психологічні та тактичні.

Ключові слова: зовнішня взаємодія, підрозділи кримінальної поліції, оперативно-розшукова протидія незаконним заволодінням автотранспортом

Черныш М.О., Салтовец С.А. Внешнее взаимодействие подразделений криминальной полиции в ходе оперативно-розыскной противодействия незаконным завладением транспортными средствами

Отмечено, что внешнее взаимодействие подразделений криминальной полиции в ходе оперативно-розыскной противодействия незаконным завладением транспортными средствами происходит со многими субъектами; в каждом конкретном случае количественный и субъективный состав взаимодействия может варьироваться; в зависимости от субъекта внешнего взаимодействия видоизменяются такие аспекты взаимодействия как информационные, организационные, психологические и тактические.

Ключевые слова: внешняя взаимодействие, подразделения криминальной полиции, оперативно-розыскная противодействие незаконным завладением автотранспортом

Chernysh M.O., Saltovets' S.A. External Interaction of Criminal Police Units in the Course of Operative-Investigative Counteraction to Illegal Possession of Vehicles

It is noted that in recent years the practice of attracting external actors to the conduct of not only public actions of operational and investigative activities or procedural actions, but also to the use of people, enterprises and organizations of different forms of ownership during the secret work has become increasingly frequent. It is summarized that the units of the criminal police during the external interaction in the process of operational-search counteraction to the illegal possession of vehicles most often interact with the following subjects: the prosecutor's office and the court; Interpol units; bodies of the State Border Guard Service; notaries; subjects of entrepreneurial activity of different forms of ownership, selling or trading-in vehicles; subjects of entrepreneurial activity, providing various kinds of vehicle maintenance services; insurance institutions and organizations; people; public associations, including social networks; mass-media.

The peculiarities of the external interaction of the criminal units during the counteraction with the illegal possession of vehicles by means of separate means with each of the above-mentioned subjects are considered in detail.

It was noted that the external interaction of criminal police units in the course of operative-search counteraction to the illegal seizure of vehicles occurs with many subjects; in each specific case, the quantitative and subjective composition of the interaction may vary; depending on the subject of external interaction, such aspects of interaction as information, organizational, psychological and tactical are modified.

Key words: external interaction, criminal police units, operational-search counteraction to illegal possession of motor vehicles